

Tema Læring: Teori om portfoliometoden

Portfoliometoden er efterhånden ved at være velkendt i erhvervsuddannelserne, både som pædagogisk metode i forbindelse med løbende evaluering af elevernes læring, og som udgangspunkt for en afsluttende bedømmelse, eksempelvis ved den afsluttende prøve for fotografuddannelsen. Derfor er det nyttigt at se nærmere på nogle mere teoretiske overvejelser i forbindelse med portfoliometoden og bedømmelse. I det efterfølgende ses på, hvordan man kan definere portfolio og evaluering. Dette bygger på følgende litteratur:

Jakobsen, Arne og Per Lauvås: *Eksamen – eller hvad? Former for summativ evaluering i professionsuddannelserne*. Samfundslitteratur, 2001.

Ellmin, Roger: *Portfoliomodellen – en måde at lære og tænke på*. Gyldendal Uddannelse, 2001.

Taube, Karin: *Portfoliometoden – undervisningsstrategi og evalueringsværktøj*. Kroghs Forlag, 2001.

Portfolio er et latinsk ord, der lidt forenklet betyder papirer, man bærer med sig. I ovenstående litteratur defineres det som følgende:

En portfolio er en slags præsentationsmappe over en elevs arbejder. Den er et hjælpemiddel til præsentation af forskellige typer af bedømmelse. Udviklingen mod forståelse og holdningen til læreprocessen kan i porteføljen demonstreres på mange forskellige måder. En systematisk og organiseret samling af beviser, som anvendes af lærer og elev med det formål at kunne se væksten i elevens viden, færdigheder og holdninger. En portfolio er en systematisk samling elevarbejder, som viser elevens indsats og fremskridt. Eller som en samling af gennemførte arbejder eller resultater, samlet og redigeret med henblik på at dokumentere en kompetence.

En portfolio kan altså i relation til undervisning, herunder vejledning og bedømmelse, ses som en samling af arbejdsrapporter, der på en eller anden måde synes at repræsentere elevens læreproces forstået som de handlinger, eleven gør med henblik på at lære, elevens arbejdsproces og sociale interaktion og i et vist omfang elevens erkendelse, altså resultat af læreprocessen.

Der skelnes traditionelt mellem præsentationsportfolio, som bedst kan beskrives som elevens præsentation af sig selv og egne kvalifikationer, og studie-, lærings- eller proces-/arbejdsportfolio, der indeholder en række notater fra elevens læringsforløb.

En portfolio kan betragtes fra to forskellige perspektiver. Fra elevens perspektiv som et redskab, der kan støtte og eventuelt styre læring samt dokumentere såvel læringsresultater som læringsevne over for underviser/institution, og fra underviser/institutions perspektiv som et redskab, der skal forbedre muligheder for vejledning og undervisning af eleven og bedømmelse af elevens læring.

Disse perspektiver er ikke uforenelige, men elever og undervisere skal være klar over, hvornår hvilke af de to muligheder er i spil. Kommer vurderingsaspektet til at tage over, er der risiko for, at eleven gemmer de mindre succesfulde læringshistorier, hvorved læringsportfolioen får karakter af

en præsenteringsportfolio og derved mister et væsentligt læringspotentiale, som ud fra et konstruktivistisk læringsbegreb ligger i kommunikation om fejl og misforståelser.

I det efterfølgende ses portfolio ud fra underviserens/institutionens perspektiv som et redskab, der skal forbedre muligheder for vejledning og undervisning af eleven og bedømmelse af elevens læring.

Blandt begrundelserne for at arbejde med portfolio nævner Roger Ellmin:

At det giver eleven mulighed for at lære noget om, hvordan han/hun lærer. Derfor skal portfolioen altid afspejle den metakognitive dimension.

At det gør eleven til aktiv deltager i sin personlige læreproces og bidrager til, at elevens læreproces bliver mere selvstændig.

At portfolioen giver et bedre grundlag for bedømmelse gennem tydeliggørelse af, hvad eleven rent faktisk kan, ved og skal forbedre.

At portfolioen styrker elevens selvindsigt og evne til at bedømme egen præstation.

Det vil sige, at portfolio ifølge Roger Ellmin kan styrke elevens overvejelser om og svar på spørgsmål af typen:

- Hvad har jeg lært?
- Hvad var mit mål?
- Hvordan har jeg arbejdet?
- Hvordan hænger det sammen med mine mål?
- Hvad var godt?
- Hvad skal jeg forbedre?

Portfolio er knyttet til antagelsen om, at metodikken giver mulighed for demonstration af og dokumentation for læreproces og læringsresultat og udvikling af metakognitive kompetencer, herunder kritisk vurdering af egen læring.

Portfoliomethodik

Portfolio er en praksisorienteret metode. Den bærende idé bag portfoliomethodikken er, at eleven skal støttes og opmuntres til at blive selvstændig, aktiv og engageret i sin egen læreproces. Derfor skal eleven være aktiv, når det gælder den personlige stillingtagen til, hvad der kan indgå i portfolioen.

Portfolioen repræsenterer et udvalg. Ved at samle, udvælge og reflektere over et udvalg af arbejder i portfolioen bliver eleverne både mere opmærksomme på, hvad de arbejder med, og hvorfor de indsamler og vælger, som de gør. På den måde bliver de mere bevidste om, hvad de pågældende arbejder står for i deres personlige læreproces. Det, der gemmes i portfolioen, skal have god informationsværdi. At gemme alt tjener intet formål.

Portfolioen skal direkte og indirekte formidle elevens aktive medvirken f.eks. mål og formål med portfolioen, indhold og kriterier for, hvad der er et kvalitativt godt stykke arbejde. Elevens egen bedømmelse af de arbejder, der gemmes i portfolioen, skal medtages.

Det, der samles i en portfolio, kan have forskellige formål i forskellige situationer i løbet af skoleperioden. Det, der er relevant at indsamle i begyndelsen, er måske ikke relevant i slutningen, hvor det handler om at fremlægge forskellige færdige arbejder og slutresultater.

Portfolio som bedømmelses- og evalueringsinstrument

Portfolio som evalueringsform giver muligheder for en dynamisk, visuel præsentation af elevens udvikling. Med portfolio som evalueringsform kan man opnå et bredere og mere fuldgyldigt billede af elevens læring. Arne Jakobsen og Per Lauvås nævner, at der er tre ganske alvorlige kritikpunkter mod eksaminer, som de traditionelt praktiseres:

Validiteten af en stor del af de eksaminer, der gennemføres i professionsuddannelserne, er lav. Eksaminerne måler i for ringe grad det udbytte i form af forskellige aspekter af professionel kompetence, som er det væsentligste formål med uddannelsen.

Eksaminer har en meget stærk styrende effekt på studerendes arbejde, men som de praktiseres nu ikke i retning af at sikre studerendes forståelse af faglige, centrale begreber, principper og modeller, mere i retning af at forskyde vægten mod at lære sig at løse ofte ret forudsigelige opgaver, der kun i ringe grad afspejler professionel kompetence.

Eksaminer, som de ofte praktiseres, er med til at fastholde studerende i en rolle som elever, der forholder sig til lærerens forventninger, frem for til det faglige indhold og den praksis, de skal kvalificere sig til at arbejde i.

Men Arne Jakobsen og Per Lauvås påpeger også, at megen erfaring viser, at eksaminer er noget af det, der er vanskeligst at ændre på en uddannelsesinstitution. Når en eksamensform én gang er vedtaget, skal der en hård kamp til for at ændre den. Eksaminer er forbundet med magt.

I det efterfølgende ser vi på den autentiske måling, som portfolio er et eksempel på, og som kan udgøre et alternativ til de nuværende bedømmelser og evalueringer.

Autentisk måling

Med begrebet autentisk bedømmelse og evaluering menes, at indsamling af information og bedømmelse finder sted i den naturlige situation, og at eleverne bedømmes i hele undervisningsforløbet og ikke blot i isolerede prøvesituationer. At bedømmelsen/evalueringen skal være autentisk betyder således, at den skal sigte mod at være et direkte aftryk af virkeligheden, dvs. så vidt muligt forsøge at afspejle det, eleven rent faktisk har udarbejdet, kan og ved. Den sigter mod at være et supplement til en mere standardiseret og dermed ofte mere statisk form for bedømmelse/evaluering. Begrebet autentisk bedømmelse understreger, at der er tale om produktion snarere end om reproduktion af viden.

Bedømmelsen skal ikke alene omfatte arbejder, som eleven har udført, men også, hvordan de har udført dem, hvilke strategier de har brugt, og hvilke forandringer der er sket i løbet af selve læreprocessen.

I forbindelse med gentagne anvendelser af portfolio som evalueringsform får eleverne endvidere et grundlag for at reflektere over deres egen læreproces og udbytte heraf, over progressionen i opnåelse af kompetence, og de bliver dermed i højere grad i stand til selv at styre deres læreproces.

Portfoliomethoden som evalueringsform sigter mod en så fuldgyldig afspejling af elevens læring som muligt. Metoden peger på en udvikling mod mere autentiske bedømmelser. Autentiske bedømmelser bør kontinuerligt måle elevens fremskridt i relation til realistiske mål, samt afspejle de arbejder, som eleven i øjeblikket beskæftiger sig med. Metoden bør vise elevens læring fra flere synsvinkler, da læring er andet og mere end blot at kunne demonstrere kundskaber og færdigheder.

Ved bedømmelser af eksamenspræstationer er det, der står tilbage, ofte blot en karakter givet af underviser og censor og skrevet i et eksamensbevis. Grundlaget for bedømmelsen,

eksamenspræstationen fremgår ikke. I en ansættelsessituation kan en portfolio med udvalgte arbejder og redigeret formål derfor udgøre et værdifuldt supplement til et eksamensbevis.

Ligeledes kunne en begrundelse for at inddrage elevernes arbejder ved eksamen ses som et ønske om at gøre eleverne mere bevidste om og ansvarlige for deres læreproces og for udbyttet af undervisningen.

Som for alle andre dokumentationsordninger gælder det for portfolio, at det kan være nødvendigt at have en vis kontrol med, at det virkelig er den person, som hævder at have udført arbejdet, der reelt har lavet det. Den mest naturlige måde at kontrollere ægthed og oprindelse på er at kombinere vurderingen af portfolioen med en mundtlig eksamination. Det er naturligvis også en mulighed at kombinere fremlæggelse af portfolioen med forskellige former for skriftlig eksamen.